

CZU: 371.26

MODALITĂȚI DE IMPLICARE A ELEVILOR ÎN PROCESUL DE EVALUARE

*Oana Miruna OPREA, director,
profesor de chimie fizică, grad didactic I,
Școala Gimnazială Oniceni, Forăști, Suceava, România*

Abstract: *In view of current trends in the field of education, it may be noted that most of the study programmes include self-assessment as an indispensable component of evaluation, either in the general objectives of the curriculum or in the list of benchmarks and standards or in the performance criteria. In this context, many performance criteria are suggested to support and assess the development of self-assessment skills, regardless of strengths and weaknesses. The goal of education is to continue in all study programs promoting the development of reflexive and critical thinking, and all of which the student must report to himself in order to raise awareness of his or her level of performance.*

Keywords: *self-assessment, inter-assessment.*

Viața școlii stă sub semnul valorii și valorizării. Nimic din ceea ce se petrece în acest spațiu nu scapă exercițiului axiologic, de atribuire a unor valori. Semnificarea și evaluarea reprezintă un moment esențial al ”lanțului didactic”. Întrucât acțiunea didactică este premeditată și vizează atingerea unor scopuri, este firesc ca cineva să se intersecteze dacă ceea ce realizăm efectiv sau vrem să facem mai departe. Recunoașterea succesului ne deschide calea spre noi năzuințe, spre noi realizări. Succesul generează trăiri afective pozitive, un tonus ce dinamizează, susține și direcționează conduita manifestată deja într-o măsură mai mare sau mai mică. Evaluarea pedagogică are reverberații și asupra calității relațiilor la nivelul grupului de elevi. Formarea unei culturi evaluative este unul dintre obiectivele școlii modern [2, p. 15-18].

În lucrările de pedagogie, autoevaluarea și interevaluarea sînt considerate metode de verificare și de evaluare alternative/complementare [5, p. 320].

Autoevaluarea reprezintă o metodă de evaluare alternativă prin care educabilii își verifică, apreciază, analizează critic și evaluează propriile achiziții (cunoștințe, abilități, atitudini, competențe, etc.). Ea are relevanță pentru educabili, ajutându-i să conștientizeze nivelul lor de pregătire în raport cu standardele vizate, dezvoltându-le reflexivitatea, motivația pentru învățare și încrederea în propriul potențial. De asemenea, ea are relevanță pentru cadrul didactic, căruia îi oferă elemente pentru practica reflecțiilor, analizelor, comparațiilor, deciziilor educaționale [1, p. 118].

În procesul de dezvoltare a competențelor complexe și generale, conceptul de autoevaluare capătă o altă valoare decât o simplă apreciere de sine. În plus, ea este atât un calificativ, cât și o abilitate de dezvoltare, orientată spre trei domenii (trei axe): autonomie intelectuală, metacogniție și dezvoltare de competențe în general. Astfel, practica de autoevaluare devine mai degrabă un obiectiv de formare, decât o simplă activitate în sala de clasă. Vizând acest obiectiv, se recunoaște o caracteristică formativă și educativă a evaluării, care promovează dezvoltarea progresivă, responsabilitatea și autonomia intelectuală. În același spirit se creează situații de

predare-învățare concepute special pentru a atinge acest obiectiv, deoarece procesul de formare a competențelor nu se rezumă la informare, ci vizează formarea și dezvoltarea intelectuală prin care înțelegem o acumulare treptată ce duce la modificarea proceselor cognitive datorită învățării, care conduc la rândul său la transformarea intelectului uman, concretizată în capacități de cunoaștere, creativitate și în final în autonomie intelectuală. Procesul de autoevaluare presupune, totodată, activarea potențialului copilului în scopul transformării și restructurării sale, asigurând astfel un sens ascendent dezvoltării intelectuale a personalității. În acest sens, principalele atuuri ale autoevaluării, care servesc drept răspuns la întrebarea „de ce?”, sunt următoarele:

a) în plan personal, autoevaluarea oferă elevilor posibilitatea de a-și dezvolta autonomia, deoarece ei ajung să transfere în diverse situații abilitatea de a-și evalua realizările;

b) în plan pedagogic, autoevaluarea permite elevilor să îndeplinească o funcție altădată rezervată profesorului; acesta dispune astfel de mai mult timp pentru a satisface nevoile individuale ale elevilor;

c) în plan profesional, elevii își dezvoltă, prin practicarea autoevaluării, abilități din ce în ce mai importante în muncă unde se întâmplă adesea ca o persoană să fie nevoită să împărtășească aprecierea propriei sale performanțe [6, p. 90].

O modalitate de evaluare cu largi valențe formative o constituie autoevaluarea elevilor.

Autoevaluarea permite aprecierea propriilor performanțe în raport cu obiectivele operaționale în procesul autoevaluării; cu acest prilej, elevul va înțelege mai bine obiectivele și conținutul sarcinii ce o are de rezolvat, modul în care efortul său de rezolvare a sarcinii este valorificat. Grilele de autoevaluare permit elevilor să-și determine în condiții de autonomie, eficiența activităților realizate. Pornind de la obiectivele educaționale propuse, grila de autoevaluare proiectată, conține:

- capacități vizate;
- sarcini de lucru;
- valori ale performanței.

Autoevaluarea poate să meargă de la autoaprecierea verbală și până la autonotarea mai mult sau mai puțin supravegheată de către profesor [3, p. 81].

Implicarea conștientă a elevilor în evaluarea propriului proces de învățare și a rezultatelor obținute se realizează prin practicarea unei evaluări transparente în care sânt cunoscute obiectivele operaționale și criteriile pe care trebuie să le îndeplinească rezultatele precizate în aceste obiective. Antrenarea elevilor în aprecierea propriei prestații și a propriilor rezultate, alături de aprecierea prestațiilor și rezultatelor colegilor (interevaluare), are efecte benefice pe mai multe planuri – profesorul primește confirmarea aprecierilor sale, iar elevul:

- exercită rolul de subiect al acțiunii pedagogice și de participant la propria formare;
- își cultivă motivația față de învățare și atitudinea responsabilă față de propria activitate (Radu, I.T., 1988);
- cooperează cu profesorul pentru a identifica lacunele și dificultățile întâmpinate;
- își definește poziția în cadrul unui grup;
- își stabilește propriul ritm de învățare (Crețu, D., Nicu, A., 2004, p. 197);
- își dezvoltă procesele metacognitive de autoreglare a proceselor care determină achiziția cunoștințelor (Cerghit, I., 2002);

- își dezvoltă spiritul de observație, capacitatea de analiză, argumentare, justificare;
- înțelege conexiunile dintre obiectivele stabilite, conținuturi, strategii de învățare și evaluare (Mogonea, F., 2005, p. 103);
- identifică strategiile și tehnicile prin care își poate completa lacunele, corecta greșelile, consolida sau îmbogăți cunoștințele și dobândi un nivel de competență mai înalt;
- își optimizează învățarea datorită diagnosticării cunoștințelor înainte de învățare, prognosticării și măsurării ecartului între cunoștințele anterioare și cele obținute după învățare;
- își îmbunătățește stilul propriu de învățare [4, p.90-91].

Calitatea evaluării realizate de profesor se repercutează direct asupra capacității de autoevaluare a elevului. Interiorizarea repetată a grilelor de evaluare cu care operează profesorul constituie o premisă a posibilității și validității autoaprecierii elevului. Pe lângă această modalitate implicită a educării capacității de autoevaluare, profesorii pot dispune de căi explicite de formare și de educare a spiritului de evaluare obiectivă. Iată câteva posibilități:

1. *Autocorectarea sau corectarea reciprocă.* Este un prim exercițiu pe calea dobândirii autonomiei în evaluare. Elevul este solicitat să-și depisteze operativ unele erori, scăderi, în momentul realizării unor sarcini de învățare. În același timp, pot exista momente de corectare a lucrărilor colegilor. Depistarea lacunelor proprii sau pe cele ale colegilor, chiar dacă nu sunt sancționate prin note, constituie un prim pas pe drumul conștientizării competențelor în mod independent.

2. *Autonotarea controlată.* În cadrul unei verificări, elevul este solicitat să-și acorde o notă, care este negociată, apoi, cu profesorul sau împreună cu colegii. Cadrul didactic are datoria să argumenteze și să evidențieze corectitudinea sau incorectitudinea aprecierilor avansate.

3. *Notarea reciprocă.* Elevii sunt puși în situația de a-și nota colegii, prin reciprocitate, fie la lucrările scrise, fie la ascultările orale. Aceste exerciții nu trebuie neapărat să se concretizeze în notare efectivă.

4. *Metoda de apreciere obiectivă a personalității.* Concepută de psihologul Gheorghe Zapan, această metodă constă în antrenarea întregului colectiv al clasei, în vederea evidențierii rezultatelor obținute de aceștia prin coroborarea a cât mai multe informații și aprecieri – eventual, prin confruntare – în vederea formării unor reprezentări cât mai complete despre posibilitățile fiecărui elev în parte și ale tuturor la un loc [2, 113-114].

Dezvoltarea capacității de autoevaluare a elevilor prin intermediul strategiilor prezentate anterior conduce în mod direct la formarea la nivelul acestora a unor procese autodeliberative corelate, procese care sunt efect, dar și suport al autoevaluării didactice.

Aceste procese sunt:

- autocunoașterea;
- autoanaliza;
- autoaprecierea.

Autocunoașterea se referă la capacitatea individului de a reuni de o manieră unitară, integrativă și necontradictorie ansamblul informațiilor, opiniilor și părerilor cu privire la propria sa persoană, în scopul unei autodefiniri cât mai corecte și mai apropiate de realitate. Acest proces presupune colectarea și prelucrarea de informații provenind atât din

interiorul propriei subiectivități cât și din exteriorul acesteia, știut fiind faptul că în autocunoaștere individul combină de o manieră proprie cunoașterea de sine cu cunoașterea alterității. Definim astfel autocunoașterea ca și activitate de evaluare a propriului eu, a propriilor capacități, aspirații și acțiuni, activitate condiționată individual și social, mai mult sau mai puțin organizată și sistematizată dar întotdeauna orientată spre organizarea și optimizarea comportamentului personal (Antonesei, L., 1996).

Autoanaliza este, la fel ca și autocunoașterea, un proces bazat atât pe autoobservare cât și pe raportarea la alții, proces ce are ca obiectiv obținerea unei imagini adecvate de sine. Deosebirea față de autocunoaștere constă în esență în faptul că autoanaliza nu se referă la întregul sistem cognitiv, afectiv-motivațional și comportamental al elevului ci doar la anumite aspecte ale acestuia, aspecte ce sunt supuse analizei estimative din perspectiva confruntării iminente cu o sarcină școlară concretă.

Autoaprecierea este astfel un proces orientat cu precădere asupra a două obiective principale: pe de o parte evidențierea plusurilor și minusurilor în ceea ce privește planul capacităților performanțiale, aptitudinale și atitudinale, iar pe de altă parte situarea pe această bază a propriei persoane în cadrele unui sistem valoric în temeiul comparației cu ceilalți.

Autocunoașterea, autoanaliza și autoaprecierea ca și procese corelate, determinate și determinante ale autoevaluării didactice cunosc pe parcursul școlarizării elevului o evoluție și o dinamică complexă.

Subiectele autoevaluării pot fi de diferită natură: calitatea unui produs ori a unei activități, a unui proiect și a modului lui de realizare, eficacitatea unui proces sau abordarea unei probleme. Caracteristicile personale, punctele tari și punctele slabe de comportament, propriile reacții și capacitățile, precum și competențele într-un anumit domeniu, gradul și nivelul de dezvoltare al oarecărei capacități, de asemenea, pot servi drept subiecte de cercetare ale autoevaluării. Pe de altă parte, creșterea autonomiei, starea resurselor personale (cunoștințe, aptitudini, atitudini), abilitatea de a identifica și a exploata resursele externe relevante reprezintă aspectul complexității subiectelor autoevaluării. G.Scallon, de asemenea, sugerează că elevii ar trebui să evalueze în cele din urmă propria lor capacitate de a evalua ei înșiși. Pentru a sprijini dezvoltarea competențelor de autoevaluare, paralel cu elementele enumerate, mai sunt identificate și luate în considerare două aspecte: procesul și instrumentele. În ceea ce privește procesul, putem propune unele etape ce ar conduce la concentrare și precauție, ar putea anticipa unele capcane și evita unele eșecuri. În plan instrumental, putem pleda cu siguranță pentru instrumentele evaluării, dar, de asemenea, și pentru cele privind colectarea de date (sondaje, chestionare, teste) pentru cercetarea cantitativă sau calitativă, cu un accent special pe acesta din urmă, precum și pe strategiile folosite pentru dezvoltarea practicii metacognitive.

Am putea propune un proces complex de autoevaluare care ar include mai multe etape. Având în vedere dezvoltarea progresivă de calificare, ea se poate axa pe una sau alta dintre etape, în funcție de competențele ce urmează a fi dezvoltate, de nivelul de maturitate, tendințele și abilitățile metacognitive. În ceea ce privește planificarea și controlul strategiilor vizate, am crede că ele ar putea fi similare celor de predare–învățare– evaluare. Prima treaptă are la bază crearea condițiilor de realizare și pregătirea procesului. La această treaptă se cere:

1. A formula prioritar obiective care implică cunoștințele, înțelegerea, partajarea și angajamentul personal.

2. A simula sarcini și activități care să conducă la dezvoltarea și exercitarea competențelor menționate. Etapa următoare are în vizor calitățile produsului/procesului și îl apreciază astfel:
 1. Analiza probelor pentru a identifica calitățile, caracteristicile manifestate ale unui produs sau proces de succes.
 2. Formularea sau apropierea criteriilor de prioritate, a indicatorilor și scalelor de rating.
 3. Îndeplinirea sarcinilor de constituire a indicilor de calitate.
 4. Compararea calității produsului sau a procesului, dacă este necesar.
 5. Gândire critică, de decizie (acest pas este deosebit de important în procesul de autoevaluare).
 6. Autoreglarea (de exemplu, propunerea modificărilor care sugerează utilizări în aspect diferite) [6, p. 91].

Dezvoltarea competențelor de autoevaluare și interevaluare la elevi este un imperativ al timpului și o tendință în educație, este o necesitate atât la nivel de dezvoltare a competențelor în general, cât și la nivel de dezvoltare a personalității și stimei de sine.

Autoevaluarea este un proces necesar pentru asigurarea unei învățări eficiente, deoarece elevul își apreciază nevoile, scopurile, calitatea și cantitatea cunoștințelor și competențelor virtuale, dar și a celor exprimate în răspunsuri orale sau în lucrări scrise/practice.

Interevaluarea este un proces important pentru creșterea calității învățării, deoarece elevii aplică diferite tehnici de evaluare și au posibilitatea să compare pe baza unor criterii rezultatele proprii cu ale colegilor, fapt ce va stimula motivația pentru demersurile următoare.

Cedarea rolului de evaluator de către profesor în favoarea elevilor și implicarea lor în aprecierea propriei prestații și a propriilor rezultate, alături de aprecierea prestațiilor și rezultatelor colegilor (interevaluare), are o puternică valoare formative [4, p. 96].

BIBLIOGRAFIE

1. BOCOȘ, M.D. (coord.). Dicționar praxiologic de pedagogie, vol. I: A-D-2015. Pitești: Editura Paralela 45, 2016. 374 p. ISBN 978-973-47-2213-6
2. CUCOȘ, C. Pedagogie. Iași: Editura Polirom, 1998. 230 p. ISBN 973-9248-03-9
3. CUCOȘ, C. Teoria și metodologia evaluării. Iași: Editura Polirom, 2008. 265 p. ISBN 973-46-0936-9
4. DULAMĂ, M.E. Tehnici de autoevaluare și interevaluare. În: Revista Didactica Pro, revistă de teorie și practică educațională, 2005, nr. 5-6 (33-34). ISSN 1810-6455
5. IONESCU, M. Instrucție și educație. Paradigme, strategii, orientări, modele. Cluj-Napoca, 2003. 440 p. ISBN 9730-03029-4
6. ZACUȚELU, M. Formarea competențelor de autoevaluare la elevi. În: Revista STUDIA UNIVERSITATIS Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova, 2011, nr.5(45). ISSN 1857-2103